Кнейслер Ольга

Д.е.н., професор, в.о. завідувача кафедри фінансів суб'єктів господарювання і страхування Тернопільського національного економічного університету

СУЧАСНІ РЕАЛІЇ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ ПОТОКАМИ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ

Одним із завдань розвитку вітчизняного страхового ринку є створення ефективно налагодженої системи управління фінансовими потоками страхових компаній, яка сприятиме максимізації результативності обігу фінансових ресурсів і забезпечуватиме їх достатній обсяг в необхідний момент часу. Разом з цим прийняття рішень в сфері управління фінансовими потоками має безпосередній вплив на досягнення стратегічних цілей страховика: підвищення добробуту власників, зміцнення конкурентних позицій на ринку, нарощування фінансової стійкості.

В процесі управління фінансовими потоками страхової компанії доцільно виокремити основні напрямки досліджень:

1) Управління фінансовими потоками за страховою діяльністю, яке охоплює такі складові: управління формуванням і використанням страхових резервів, визначення оптимальної структури страхового портфеля, розробку ефективної тарифної та андерайтингової політики, забезпечення мінімізації страхових ризиків.

Зазначимо, що обсяг страхових резервів залежить від розробленої страховиком тарифної політики. Тарифна політика страховиків має базуватися на запровадженні оптимальних страхових тарифів, таких, які будуть доступними і вигідними для страхувальників та прибутковими для страховиків. Відтак досягатиметься еквівалентність сторін у страхових відносинах, а страховий тариф буде максимально відповідати ймовірному збитку.

Тарифна політика страховика є складовою андерайтингу, в основу проведення якого покладено: прийняття або відмова прийняття ризиків на страхування (перестрахування) у контексті їх селекції, оцінки з метою визначення строків, умов і розмірів страхового покриття, величини страхового тарифу; прийняття управлінських рішень щодо формування оптимальної структури страхового портфеля; розробку механізму нейтралізації страхових ризиків, нових страхових продуктів і підвищення якості існуючих.

Андерайтингова політика як інструмент оптимізації страхового портфеля є основою формування рентабельності та фінансової стійкості страхових операцій. Метою управління страховим портфелем є досягнення такої його структури, яка б забезпечувала оптимальне співвідношення між ризиком й прибутковістю за усіма видами страхування. Андерайтер, що займається формуванням страхового портфеля, повинен не допустити зниження вартості портфеля за одночасного поєднання безпеки і доходності, застосовуючи ефективні інструменти страхового ринку.

У контексті управління страховим портфелем вагоме місце займає обрана менеджером політика перестрахування, спрямована на забезпечення заданого рівня збитковості видів страхування і портфеля в цілому. Ефективність такої політики залежить від збалансованості активного і пасивного, зовнішнього і внутрішнього перестрахування та вибору ефективних форм і методів перестрахування ризиків.

Підсумковим етапом андерайтингової політики є діяльність з урегулювання страхових збитків, під якою розуміють об'єктивну оцінку збитків і забезпечення якісного обслуговування клієнтів страхової компанії.

2) Управління фінансовими потоками від перестрахової діяльності, що передбачає розгляд таких основні напрямки: управління формуванням власного капіталу, мобілізацією і використанням резервів перестраховика, оцінювання перестрахувальної місткості та величини власного утримання перестрахувальників, розробку ефективної тарифної та андерайтингової політики на ринку перестрахування.

На реалізацію перестрахувальної послуги суттєво впливає низка певних чинників: недостатня капіталізація вітчизняних перестраховиків та якість і ліквідність їх активів, які формують статутний капітал та резерви. Внаслідок цього українські перестраховики неспроможні перестраховувати значні за обсягами страхові ризики, що призводить до залежності страховиків-резидентів від послуг іноземних перестраховиків, у перестрахування яким часто передають якісні ризики.

Одним із напрямів розв'язання згаданих проблем є посилення вимог до формування статутного капіталу перестраховиків, з приводу чого в теорії і практиці тривають дискусії, зокрема стосовно встановленого нормативу його мінімальної величини [1, с. 385; 2].

Підвищення вимог до розміру капіталу сприятиме зростанню надійності та прозорості страхової та перестрахувальної галузі, довіри до її учасників, забезпеченню гарантій виконання страхових зобов'язань за договорами з високим рівнем збитковості. Однак в українській практиці такі законодавчі нововведення можуть негативно позначитися на розвитку професійного ринку перестрахування, який є неповноцінним, оскільки на ньому нема спеціалізованих перестраховиків. Тому підвищення мінімальної величини статутного капіталу перестраховиків ще більше відлякуватиме потенційних інвесторів від вкладання коштів у дорогу, ризикову та низькоприбуткову перестрахувальну галузь.

На нашу думку, можливість виконання перестраховиком належним чином узятих зобов'язань за договорами перестрахування залежить безпосередньо як від розміру власних ресурсів, так і дотримання правил чинного законодавства щодо формування перестрахових резервів та їх високоякісного розміщення, а також виваженої перестрахувальної політики. Підвищення вимог до видів і структури активів, якими покриваються статутний капітал та резерви, постійний контроль за виконанням визначених нормативів гарантуватиме своєчасність і повноту відшкодування збитків за перестрахувальними договорами.

Вагомими чинником, що призводить до зменшення обсягів капіталу перестраховиків і негативно позначається на фінансовій стійкості та платоспроможності ринку перестрахування, є демпінг. На наш погляд, в умовах кризового періоду демпінг не може вирішувати стратегічні завдання розвитку ринку страхування і перестрахування. Безумовно, з одного боку, демпінг забезпечує збільшення обсягів продажів, розширення клієнтської бази, загострює конкурентну боротьбу. Відповідно, страховики (перестраховики), які дотримуються власної недемпінгової політики, можуть втратити окремі сегменти ринку, а відтак доходи від операційної діяльності. Проте переваги демпінгу є короткочасними, оскільки процес заниження тарифів небезкінечний, що згодом призведе до збитків унаслідок формування незбалансованих портфелів та недоформування достатнього обсягу резервів. Тому, з іншого боку, демпінг спричиняє погіршення якості страхових і перестрахувальних послуг, зниження рівня сервісу, спаду іміджу та інвестиційної привабливості ринку, несвоєчасне та не в повному обсязі виконання зобов'язань за страховими і перестрахувальними договорами. Вважаємо, що в

теперішніх умовах дієвим механізмом боротьби з демпінгом є формування зваженої андерайтингової політики на ринку перестрахування за кожним видом страхування.

3) Управління фінансовими потоками від інвестиційної діяльності страховика, що базується на управлінні активами, яке спрямоване на формування стратегії і здійснення тактичних заходів з метою приведення структури капіталу у відповідність до програм фінансового розвитку страховика у напрямку визначення політики фінансування інвестиційних операцій, ефективного розміщення страхових резервів та власних коштів, управління структурою інвестиційного портфеля, мінімізації інвестиційних ризиків.

4) Управління фінансовими потоками від фінансової діяльності страховика, яке спрямоване на визначення оптимальної структури фінансових ресурсів, мінімізації вартості капіталу та мінімізації фінансових ризиків, формування мінімальної величини статутного капіталу, управління формуванням, розподілом і використанням прибутку страховика, оцінювання його фінансової стійкості.

Високий рівень фінансової стійкості і платоспроможності страхових компаній забезпечується шляхом ефективної політики фінансування їх господарської та інвестиційної діяльності, управління формуванням фінансових ресурсів за рахунок різноманітних джерел. Цілеспрямований рух фінансових ресурсів страховиків визначає рівень ефективності їх господарювання.

Основною метою формування фінансових ресурсів страхових компаній є задоволення необхідності у джерелах фінансування їх активів та оптимізації структури капіталу з позиції забезпечення умов ефективного його використання. У цьому контексті однією з найбільш складних та відповідальних процедур в процесі управління фінансовими потоками страховика є оптимізація структури його капіталу. Тобто, досягнення такого співвідношення між використанням власних і залучених ресурсів, за якого забезпечується оптимальне поєднання рентабельності власного капіталу (фінансової рентабельності) та фінансової стійкості. Оптимізація структури фінансових ресурсів страхової компанії сприяє максимізації її ринкової вартості.

У контексті управління фінансовими потоками страховиків вагома ніша належить податковому регулюванню їх діяльності, яке суттєво впливає на розподіл доходів і прибутку, страхову платоспроможність, рентабельність і фінансову стійкість. Так, у

Податковому кодексі України від 02.12.2010 передбачалася чинна система оподаткування страхової діяльності за ставкою податку 3% від валових доходів страховика, яка позитивно вплинула на розвиток страхового ринку України та сприяла його фінансовій стабілізації. Негативно вплинули на розподіл фінансових результатів перехідні положення Податкового кодексу України (01.04.2011–01.01.2012), відповідно до яких страхові (перестрахувальні) премії служили об'єктом оподаткування одночасно у страховиків та перестраховиків, що зумовлювало їх подвійне оподаткування. Крім того, внесені до Податкового кодексу з 1 січня 2013 р., згідно із нормами Закону України № 5083-VI «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо державної податкової служби та у зв'язку з проведенням адміністративної реформи в Україні» від 05.07.2012 щодо строків сплати податкових зобов'язань призвели до зміни методики адміністрування податку на прибуток, створюючи нові проблеми для страховиків [3]. Зазначена податкова реформа має суто фіскальне призначення – збереження обсягів податкових надходжень до бюджету на рівні попереднього року. З 1 січня 2015 р. вступають в силу основні положення Податкового кодексу, відповідно до яких застосовується загальна система оподаткування прибутку страховиків. Однак при цьому збережено чинну систему оподаткування доходів страхових компаній за ставкою 3%. Подвійне оподаткування страхової діяльності негативно позначиться на фінансових результатах страховиків та призведе до не виконання ними своїх зобов'язань, збільшення страхових тарифів, тінізації доходів.

Підводячи підсумки зазначимо, що політика управління фінансовими потоками страховика повинна бути спрямована на вдосконалення взаємин та задоволення інтересів усіх учасників страхових відносин. Реалізація запропонованих напрямків удосконалення управління фінансовими потоками страховика сприятиме посиленню впливу ефективного страхового захисту на забезпечення економічного зростання і фінансової стабільності в державі, підвищення рівня страхової культури, матеріального добробуту населення та його соціального забезпечення.

Література:

1. Ткаченко Н.В. Забезпечення фінансової стійкості страхових компаній : теорія, методологія та практика: монограф. / Н.В. Ткаченко; Нац. банк України, Ун-т банк. справи. – Черкаси : «Черкаський ЦНТЕІ», 2009. – 570 с.
2. Филиппова М. Уставные капиталы страховщиков увеличат / М. Филиппова [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://finansist-kras.ru/mneniya/ustav-kap-strahovshikov.
3. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI (із змінами і доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2755-17.

Кравчук Наталія

Д.е.н., доцент кафедри міжнародного менеджменту та маркетингу Тернопільського національного економічного університету

ПАРАДОКС ФІНАНСОВОЇ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ І ТРИЛЕМА РОЗВИТКУ СВІТОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Кінець XX – початок XXI ст. характеризується становленням нової світової економіки, яка набуває рис фінансової цивілізації [1, с. 10]. Наростаючий розвиток фінансової глобалізації на рубежі тисячоліть, її внутрішня суперечливість і часто негативні наслідки зумовлюють відповідний інтерес до цієї проблеми, що реалізується у достатньо широкому спектрі дефініцій, які описують її.

Характеризувати рубіж входження суспільства в третє тисячоліття, як епоху «глобального фінансизму», «фінансової цивілізації» [2; 3, с. 66], «геофінансової економіки» [4] стало узвичаєним. І хоча сама ідея «фінансової глобалізації» не нова, а термін «фінансизм» (у дещо реконструйованій редакції – «фінансизація») перетворився на популярне кліше, проте внутрішній глибинний зміст цих явищ допоки залишається дискусійним. Про це свідчить хоча б той факт, що питання фінансизму піднімаються вченими як на рівні метафізики економіки постмодерну [5, с. 805–838], в теорії геофінансів [6], у концепції фінансового капіталізму [7; 8], так і в більш прагматичному контексті інтернаціоналізації фінансового капіталу, формування міжнародного фінансового ринку [9; 10], зростаючої ролі фінансових інститутів у розвитку посткризового світу [11].